

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ ЕКОСИСТЕМ
ТРАНСКОРДОННОГО УКРАЇНСЬКО–БІЛОРУСЬКОГО
БІОСФЕРНОГО РЕЗЕРВАТУ**

В.В. Мишанецька¹, І.В. Хом'як²

^{1,2}Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Основним ядром біорізноманіття з українського боку є Поліський природний заповідник. Територія знаходиться під охороною із 1968 року. Оселища сформовані рослинними угрупованнями борового та суборового комплексу. Переважно на лісовій стадії з переважанням молодих сосняків. В умовах надмірного зволоження сформувалися верхові та перехідні болота (площею біля 5 тисяч га). Через територію заповідника протікає річка Уборть і її притоки Перга, Жолобниця та Болотниця. На річках створені нечисленні ставки: Дідове озеро та Грибове озеро. Лучні оселища зустрічаються не часто і через впровадження строгої заповідності їхні площі скорочуються в результаті автогенної сукцесії.

Вищеназвані типи оселищ сформували умови для значного біорізноманіття. Тут зустрічаються 754 види вищих судинних рослин (70 раритетних видів: 4 види Бернської конвенції (*Jurinea cyanoides*, *Thesium bracteanum*, *Trapa natans*, *Pulsatilla patens*), 2 види з Європейського червоного списку (*Tragopogon ucrainicus*, *Silene lithuanica*), 34 види з Червоної книги України та 30 – регіонально рідкісні види.), 139 мохів (три (псевдобрій цінклідієподібний, сфагнуми м'який і тоненький) – у Червоній книзі України і ще 15 – регіонально рідкісні), 771 видів водоростей (із них 49 рідкісних і 7 занесених до Червоної книги України). Для цієї території визначено 137 видів лишайників, із них 24 види регіонально рідкісні в Житомирській області, а *Cladonia stellaris*, занесена до Червоної книги України. Фауна представлена 39 видів ссавців, 180 – птахів, 7 – плазунів, 11 – земноводних, 19 – риб, 537 – комах. 14 видів занесені до Червоної книги України (борсук, горностай, рись європейська, видра річкова, заєць-біляк, мінога українська та ін.). До Європейського червоного списку внесено 6 видів (соня Орешнікова, вовк, видра, рись, деркач і мінога українська). В орнітофауні переважають тетерук, глухар, рябчик, чорний лелека, куріпка сіра, крижень, шуліка чорний.

За геоботанічним районуванням територія ядра розташована в Пергансько-Виступовицькому районі Полісько-Придніпровського округу. Рослинність представлена 41 асоціацією (в їх межах 26 субасоціації), 26 союзів, 22 порядків, 14 класів. Найвище фітоценотичне різноманіття спостерігається в класах *Vaccinio-Piceetea* (7 асоціацій, 11 субасоціації, 40 варіантів) та *Oxycocco-Sphagnetea* (3 асоціації, 6 субасоціації, варіантів 4 безрангових угруповання).

Деякі оселища з Резолюції 4 Бернської конвенції на території ядра біорізноманіття займають значні площі. Серед них: перехідні болота та сплавини (D2.3); зарості крупних осок переважно без застою води (D5.2); угруповання *Nardus stricta* (E1.71); сухі пустища (F4.2); березові ліси зі сфагновими мохами (G1.51); заболочені хвойні ліси неморальної зони (G3.E); комплекси верхових боліт (X04).

Високі показники біотичного та ландшафтного різноманіття на території Словечансько-Овруцького кряжу є аргументом для створення ще одного ядра біорізноманіття. Ним може бути заказник «Словечансько-Овруцький кряж» та інші природоохоронні об'єкти скелястої частини кряжу. Слід зауважити, що ця частина кряжу буде внесена в проект розширення Поліського природного заповідника. Буферна зонарезервату може бути розширена балками лесової частини кряжу до лінії Велідники-Левковичи, а також північними відрогами кряжу на північ від лінії Тхорин-Піщаниця. До перехідної зони резервату слід включити балки лесової частини Словечансько-Овруцького кряжу на захід від лінії Велідники-Левковичи та долину річки Норинь з якою вони з'єднуються. Також в цю зону слід включити лісові масиви долини річки Словечна на північ від села Козулі.

Література

1. Бурлака В.А., Хом'як І.В., Андрійчук Т.В., Кулініч Н.П., Скоромна О.І., Оснадчук Д. Випас жуйних тварин у буферній зоні Поліського природного заповідника // Біологічні дослідження – 2012. Житомир, Видавництво ЖДУ, 2012. С. 161.
2. Демянчик В.Т. Биосферный резерват «Побужское Полесье». – Брест: Академия, 2006. – 196 с.
3. Жила С.М., Хомяк І.В. Перспективи та проблеми створення транскордонного біосферного резервату // Створення транскордонного біосферного резервату та екологічної мережі в Поліссі. – К., 2008. Національний комітет України з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» – С. 153–169.
4. Хом'як І.В. Динаміка флори перелогів Українського Полісся. // Science Rise: Biological Science – 2018, №1 (10). С 8–13.
5. Хом'як І.В. Фітоіндикаційна характеристика трансформації рослинних угруповань відновлюваної рослинності Центрального Полісся. // Екосистеми їх оптимізація та охорона. 2011. Вип. 5 (24). С. 58–65.
6. Хом'як І.В. Фітоіндикаційний аналіз передклімаксихних стадій розвитку екосистем // Питання біоіндикації та екології – 2013. Вип. 18, №1. С. 20–29.
7. Хом'як І.В. Вплив умов середовища на напрям первинних сукцесій в районі виходів лесових порід Правобережного Полісся. Питання біоіндикації та екології. – 2015. – Вип. 20, № 1. – С. 35–46.

8. Шеляг– Сосонко Ю.Р., Андрієнко Т.Л., Попович С.Ю., Устименко П.М. Біосферний заповідник на Українському Поліссі // Вісн. АН УРСР. – 1984. – №8. – С. 82–88.
9. Khomiak I., Onishchuk I., Demchuk N. Phytoindicators of ecosystem dynamics in Ring-banc Ukrainian Polissia Science Rise: Biological Science. – 2018 №4 (13) P. 25–30.
10. Khomiak Ivan, Harbar Oleksandr, Demchuk Nataliia, Kotsiuba Iryna, and Onyshchuk Iryna Above– ground phytomas dynamics in autogenic succession of an ecosystem. Forestry ideas, 2019, vol. 25, No 1 (57): 136–146.